

УДК 792.8.071.1:37.011.3-051

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ-ХОРЕОГРАФІВ

Лариса ВОЛОШИНА

*Кафедра хореографії,
Рівненський державний гуманітарний університет
вул. В. Чорновола 76 а, к. 505, м. Рівне, Україна, 33000
тел.: (+38067) 927-24-27, e-mail: gor234242@mail.ru*

На сучасному етапі підготовки фахівців-хореографів неможливо розглядати засвоєння професійних знань без знань з педагогіки, психології та фізіології. Тому у процесі виховання спеціалістів-хореографів постає проблема раціонального поєднання мистецького початку і педагогічних основ, що потребує принципово нових підходів до навчання, яке має виконати важливе соціальне замовлення держави – сформувані їх творчими фахівцями високого гатунку в галузі культури, мистецтва, народної художньої творчості.

Ключові слова: хореографія, навчання, митець, педагог, хореограф, професійні знання, мистецькі навички.

Мистецькі спеціальності, зокрема хореографія, як ніякі інші, потребують від педагога творчих якостей та здібностей особистісної спрямованості на творчість, оскільки він не лише залучає вихованців до суто технічного опанування хореографічної науки, але й пробуджує у них бажання працювати за законами краси. Тому актуальність цього питання полягає в тому, щоб уміти поєднати в єдине ціле творчий потенціал митця та професійні знання педагога, вихователя, керівника.

Професійні знання педагога можна розглядати як основу становлення професійної майстерності, що оцінюється знаннями методики проведення занять, педагогіки та психології. Професійні уміння, які формуються в процесі засвоєння фахових знань, є тією основою, без якої педагогічна діяльність неможлива. Ці вміння полягають у визначенні структури методології - тобто змісту, методики проведення занять, способів підготовки до них, використанні найважливіших прийомів створення та розв'язання проблемних ситуацій.

З розвитком педагогічної науки питання становлення особистості педагога-хореографа розглядають систематично. Ще в середині ХХ століття такі корифеї, як Агріпіна Ваганова, Асаф Мессерер, Микола Тарасов, Надія Базарова, Варвара Мей дали наукову основу для сучасного розуміння хореографічної педагогіки. На сучасному етапі це питання також посідає вагомe місце в контексті виховання майбутніх фахівців. Останні значущі праці видатних педагогів хореографічних дисциплін Лариси Цветкової, Євгена Зайцева поетапно розклали систему підготовки фахівця-хореографа з профільних предметів, з урахуванням вимог сучасної освітнянської програми.

Розв'язання цієї проблеми полягає удосконаленні механізмів оволодіння майбутніми фахівцями професійними навиками як у мистецькій, так і в педагогічній діяльності, забезпечення виходу на новий концептуальний рівень, що у свою чергою потребує пошуку принципових підходів до навчання майбутніх педагогів-хореографів.

Реалізація завдань підготовки висококваліфікованих фахівців у цій галузі пов'язана з залученням студентів у процес засвоєння знань історії та теорії розвитку хореографічного мистецтва, оволодіння виконавською майстерністю, знаннями та навичками педагогічної, балетмейстерської роботи, оскільки творчість потребує не тільки високо-професійного технічного вишколу, а й відповідний рівень загальної культури естетичного розвитку особистості хореографа.

Танець належить до найдавніших, найпоширеніших і найдемократичніших видів мистецтва. Віддавна важливі події в житті людства супроводжувалися масовими обрядодійствами. Танці, хороводи зафіксовані в багатьох творах мистецтва – від усної народної творчості (казки, билини, приказки, легенди) до творів видатних митців мистецтва (літературно-художні твори, твори образотворчого мистецтва, опера, балет).

Особливість хореографічного мистецтва полягає в тому, що його природа синтетична. Вона містить у собі інші види мистецтва – музику, живопис, скульптуру [2, с. 23].

Мистецтво хореографії (від грецької хорео – рух, графіо – писати) засноване на музично-організаторських умовних виразних рухах людського тіла. У тому, як людина рухається, жестикулює та пластично реагує на дії інших, проявляються особливості характеру, почуттів, неординарність особистості [1, с. 33].

Хореографія – це мистецтво усвідомленої побудови потоку рухів, але зміст оцих рухів виникає тільки в поєднанні. У тому і полягають вміння та талант хореографа, щоб побудувати рухи у свідомі ряди. Змінюючи порядок рухів, хореограф не просто розподіляє деталі, щоб було гарніше, краще – він дає своїм рухам бажаний зміст, наповнює їх особистим почуттям [4, с. 115].

Слово “хореограф” сьогодні визначає автора танцювальної композиції. Хореограф – це людина, яка пише танцем, так само, як композитор пише звуками, письменник – словами, живописець – фарбами.

Щоб розуміти хореографа, треба розуміти мову хореографії. Від ступеня таланту хореографа, від специфіки його пластичного бачення залежить досить багато. Як засвідчує багаторічний досвід, розуміння сутності хореографії – це не просто блискуче знання хореографічної азбуки, граматики (хоча без неї не обійтися, вони як цеглини, з яких будується новий будинок – нова хореографічна постановка). Хореографічна постановка – це композиційне рішення тієї чи іншої теми, вона має поставати як носій актуальних проблем, глибоких філософських ідей. Але задля вирішення таких глибоких проблем потрібна не тільки можливість роздумів над ідеями, а й над їх пластичним рішенням. Кожен хореографічний твір – це процес, який розгортається від початку до закінчення хореографічної канви, ланцюга пластичних асоціацій. І ніхто, окрім хореографа, не зможе зв'язати в єдине органічне ціле музику, фабулу (сюжет), пластику [9, с. 23].

Звісно, будь-який талановитий хореограф привносить щось своє у хореографічний літопис, але жодна революція не створює нового світу на новому місці, воно, місце, залишається тим самим (танцювальна зала чи сцена), а новий

світ будують переважно ті ж танцівники-вихованці. Адже цілком нових засобів виразності в нашому житті немає. Тому, щоб розуміти нове – треба знати, поважати, цінувати минуле. Кожен хореограф пов'язаний з традиціями, які склалися в мистецтві протягом багатьох століть, навіть якщо він, новатор, ці традиції сміливо розхитує та відверто заперечує. Не треба думати, що традиції – це повторення минулого, до них треба ставитися з повагою [4, с. 110]. Сучасний видатний хореограф Моріс Бежар вважав, що “традиція – це розумна революція, а не засіб утримувати минулий час. Найяскравіше традицію можна показати в ретроспекції, а не виводити в абсолют” [6, с. 164].

Майже двісті років мистецтво балету і хореографії накопичувало сили, щоб стати самостійним мистецтвом, і, нарешті, прийшло визнання, почали створювати особисті самостійні вистави без допомоги слова, користуючись пантомімою і танцем. Пантоміма й танець до сьогодні залишаються основними засобами виразності у хореографії. З часом співвідношення між ними змінювалося, як змінювалися і вони самі. Колись однією з дій пантоміми було те, що вона замінювала слово умовним жестом, але навіть умовний жест був значно ближчий до танцю, ніж слово, бо він відображався людським тілом. У хореографії знаходить місце будь-який рух, і хореограф пише свій твір поєднуючи ці рухи [4, с. 112].

Дехто вважає, що рухи самі по собі нічого не означають, але кожен рух містить у собі закінчену думку, і пояснити, у чому зміст кожної групи рухів, комбінації вельми важко, доки ми розглядаємо окремі рухи. Якщо б усякий рух містить у собі деякий закінчений зміст, то робота хореографа, який поєднує всі рухи, мабуть, була б не настільки важлива. Але талант хореографа полягає якраз у тому, щоб вибудувати рухи в усвідомлений ряд, і зневажати значення цієї роботи означає заперечувати хореографію як мистецтво. Хореографія – це мистецтво усвідомленої побудови потоку рухів.

Пантоміма і танець – не готові засоби в арсеналі хореографа, а плоди його праці. Їхні достоїнства та недоліки визначає передусім уміння хореографа показати вдаль поєднання в конкретному хореографічному творі. Змінюючи рухи так чи інакше, хореограф не просто розподіляє деталі, щоб було гарніше, а дає цій зміні бажаний зміст, наповнює особистим почуттям [4, с. 118].

Він не може написати свій твір на папері і віддати його іншим людям читати, вивчати та виконувати на сцені. Хореограф не існує окремо від танцівників, і це завжди ставило його в залежність від них. Великого реформатора Новера актори не захотіли терпіти в Паризькій Опері, і справа не тільки в тому, що всі актори були консерваторами. Багато з них вчилися у Новера і переймали його методику. Головна причина – Новер був хореографом-новатором і бажав, щоб книга, яку він пише для акторів, повністю відображала його погляди [4, с. 131].

Уміло поставлена робота колективу може допомогти виховати гармонійну людину, у котрій високо розвинуті духовні та фізичні якості, і в якому б жанрі не виступав колектив, у нього повинна бути глибоко продумана система роботи над репертуаром, чітко визначена, налагоджена навчально-виховна робота [2, с. 23]. Кожен колектив повинен мати цілісну педагогічну програму на весь період занять у колективі, на декілька років і на кожен рік окремо, крім того, і на кожну вікову категорію та групу. Такий підхід до роботи сприятиме розвитку кращих людських якостей і стосунків, таких, як дружба, повага до старших, толерантне ставлення старших до молодших, уважність хлопців до дівчат; формуватиме

свідому дисципліну та культуру норм поведінки; сприятиме фізичному зростанню артистизму [1, с. 36].

Як стверджують наукові дослідження сучасної мистецької педагогіки (О. Рудницькі, І. Зезюн, І. Смікал), хореографові треба бути педагогом, адже він має справу не тільки з рухами, а насамперед з людьми, тому питання педагогіки стоїть першочергово. Завдання керівника хореографічного колективу полягає не тільки в тому, щоб навчити дитину гарно танцювати, а й у тому, яку людину виховує цим колектив.

Орієнтуючись у специфіці вікової психології та фізіологічних особливостей розвитку дитини, керівники не завжди правильно будують заняття, не володіють педагогічним тактом, підходом до дітей. Ця робота потребує глибоких систематизованих педагогічних знань. Окрім того, керівник повинен орієнтуватися не лише в методиці дисципліни, а й володіти знаннями з психології, фізіології людини.

Заняття відбуваються за ознаками віку та статі. Поділ зумовлений фізіологічними особливостями розвитку дітей, специфікою вправ для кожної групи. Згідно з віковою періодизацією, кожній віковій групі властиві певні анатомо-фізіологічні, психічні та соціальні властивості. Межі вікових періодів відносно рухливі, оскільки природний фонд дітей і виховний вплив на них досить різний [5, с. 57].

Тому, незважаючи на вік і стать, працюючи з хореографічним колективом, дітей треба вчити не тільки танцювати, а також знайомити з мистецтвом загалом. На таких заняттях постійно відбувається спілкування засобами хореографії, що несе у собі естетичну функцію виховання. Завдяки такому спілкуванню коло духовно близьких людей розширюється, бо мистецтво відтворює всю систему соціального спілкування. Мистецька мова спілкування зрозуміла всім, вона винятково багата – у ній закодовано значно більше змісту, оцінок, почуттів, ніж в інших формах спілкування, вона спонукає людину до співучасті в житті інших людей. Так формується специфічна риса характеру – товариськість, що становить гуманістичну сутність людини. Формування такої особистості збігається з намірами і цілями розвитку сучасного суспільства [3, с. 397].

У сучасних умовах проблема підготовки кадрів, накопичення інтелектуального потенціалу країни набуває виняткового значення. Розв'язання цієї проблеми передбачає вдосконалення механізмів у фаховій підготовці педагогів-хореографів: це введення в практику науково обґрунтованих методик при визначенні потреби в спеціалістах, застосування найновітніших методик формування спеціаліста у вищій школі з урахуванням потреб суспільства. Реалізація завдань підготовки педагога-хореографа зумовлена орієнтацією на оволодіння виконавською майстерністю, знаннями та навичками педагогічної, балетмейстерської роботи, оскільки творчість передбачає відповідний рівень загальної культури естетичного розвитку, соціалізації особистості творця [8, с. 44].

Теоретично-методична підготовка майбутнього педагога повинна підкріплюватися педагогічними навичками, що поділяються на дві головні групи. До першої належать: висока виконавська майстерність (точний, яскравий, переконливий практичний показ); уміння володіти собою, керувати своїми емоціями; техніка мовлення. Друга група охоплює вміння співпрацювати з окремим учнем чи колективом загалом у процесі розв'язання педагогічних завдань.

Творчий характер педагогічної діяльності безпосередньо пов'язаний з професійно-особистісною мотивацією педагога, з появою у нього на основі фахових знань і вмій власного творчого та педагогічного досвіду. Шукаючи нові оригінальні шляхи і засоби для її реалізації, педагог не копіює чужого досвіду, а опрацьовуючи його, робить частиною своїх педагогічних ідей.

Відмінність творчих особистостей педагогів породжує і відмінність методів викладання. Абсолютна істина в тому, що педагог має старанно готуватися до кожного заняття. Педагог зобов'язаний приходити в клас й чітко знати та усвідомлювати свої завдання, чого хоче досягти на цьому занятті. Строгість, послідовність, логіка мають панувати у хореографічному класі від початку до кінця заняття [7, с. 23].

Чимало керівників мають спрощену уяву про роботу з колективом, зокрема дитячим. Більше того, існує хибна думка, що дитячим колективом керувати простіше, ніж дорослим, і цим займаються, ті, хто нібито не може працювати з дорослими. Це зовсім не так. Діти дуже довірливі, уважні та вдячні учасники, і водночас дуже вибагливі. Їм не достатньо того, що керівник показує рухи й танці і дає їм назву, їм треба знати все, що стосується роботи. З дитиною треба розмовляти як із дорослим, бачити в ній особистість. Зуміти з'єднати в одне серйозність роботи з дітьми та їхнє дитинство в усіх проявах у колективі – одне зі складних завдань керівника, яке не завжди можна виконати. Виховуючи дітей, хореограф постійно повинен пам'ятати, що він педагог та вихователь [1, с. 32].

Виховна мета в роботі педагога-хореографа з колективом – бути мудрим і вміти вирішувати питання естетичного, морального, трудового виховання постійно й систематично. Але не існує методики виховання загалом, натомість треба користуватись методикою вирішення поставлених завдань. І ці завдання має вирішувати кожен педагог-хореограф у конкретному випадку.

Отже, можна сміливо стверджувати, що формування особистості педагога-хореографа – процес багатогранний. На сучасному етапі майбутній фахівець повинен оволодіти не тільки мистецькими навичками, а й знаннями з педагогіки та психології, знати фізіологічні властивості людини, бути мудрим керівником, а головне – вихователем. Усією своєю сутністю педагог-хореограф повинен відповідати концепціям, зазначеним у Законі України “Про освіту” (1996 року), та вміти донести до своїх вихованців головну мету й основні завдання, які спрямовані на всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, на розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високоморальних якостей.

Підготовка майбутніх спеціалістів у вищому навчальному закладі України покликана виконати важливе соціальне замовлення держави – сформувати їх творчими фахівцями високого гатунку в галузі культури, мистецтва, народної художньої творчості.

Отже, хореограф як митець та педагог повинен поєднати в одній особистості свій творчий потенціал, який знаходить втілення в хореографічній постановці, та професійні знання педагога, вихователя, керівника, що мають проявлятися у процесі роботи над хореографічною постановкою.

Список використаної літератури

1. *Годовський В.* Теорія і методика роботи з дитячим хореографічним колективом : методичні рекомендації, лекції, навчальна програма / В. Годовський, В. Арабська. – Рівне : РДГУ, 2000. – 76 с.
2. *Голдрич О.* Музична хрестоматія для уроків народно-сценічного танцю / О. Голдрич, С. Хитряк. – Львів : Край, 2003. – 232 с.
3. *Естетика : підручник / Л. Левчук, В. Панченко, О. Оніщенко, Д. Кучерук.* – К. : Вища школа, 2006. – 431 с.
4. *Карп П.* Младшая муза / П. Карп. – М. : Дет. лит., 1986. – 190 с.
5. *Максимюк С.* Педагогіка : навч. посібник / С. Максимюк. – К. : Кондор, 2005. – 667 с.
6. *Мессерер А.* Танец. Мысль. Время / А. Мессерер. – М. : Искусство, 1979. – 175 с.
7. *Мессерер А.* Уроки классического танца / А. Мессерер. – СПб. : Лань, 2004. – 400 с.
8. Науково-теоретична конференція «Проблеми збереження, розвитку та сценічного втілення народного танцю (враховуючи пісенний, музичний та інший матеріал Полісся)». – Рівне : РДГУ, 2002. – 48 с.
9. *Салимбаев В.* Нужно чувствовать, что ты всегда в пути / В. Салимбаев // Советский балет. – 1989. – № 2. – 64 с.

Стаття надійшла до редколегії 21.02.2014

Прийнята до друку 23.04.2014

SPECIFICS FOR SCHOOLING PROFESSIONAL CHOREOGRAPHERS

Larissa VOLOSHINA

*Rivne State University of humanities Choreography department
str. V. Chornovola 76 a, room 505, Rivne city, Ukraine, 33000
tel.: (+38067) 927-24-27, e-mail: gor234242@mail.ru*

On the modern stage of professional choreographers training it is impossible to view the aggregation of professional knowledge without knowledge of pedagogy, psychology and physiology. Thus, the problem of rational combination of art and pedagogical bases arises during the training of professional choreographers, which requires completely new approaches to training, the destination of which is to fulfill an important social order of the state – to make them highly qualified art professionals in the sphere of culture, art and folk fine arts.

Key words: choreography, teaching, creator, teacher, choreographer, professional knowledge, creativity.

ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ-ХОРЕОГРАФА

Лариса ВОЛОШИНА

*Кафедра хореографии,
Ровенский государственный гуманитарный университет
ул. В. Черновола 76а, к. 505, г. Ровно, Украина, 33000
тел.: (+38067) 927-24-27, e-mail: gor234242@mail.ru*

На современном этапе подготовки специалистов-хореографов невозможно рассматривать однобоко, без знаний по педагогике, психологии и физиологии. Поэтому, при воспитании специалистов-хореографов возникает проблема, – каким образом рационально соединить творческое начало и основы педагогики, что требует принципиально новых подходов к обучению, которое отвечает социальному заказу государства, сформировать их творческими специалистами высокого качества в области культуры, искусства, народно-художественного творчества.

Ключевые слова: хореография, обучение, творец, педагог, хореограф, профессиональные знания, творческие способности.